صد و یک پیش درآمد

گردآوری

ارشد تهماسبی

مؤسسه‌ی فرهنگی ـ هنری ماهور

تهران ۱۳۹۴

فهرست قطعات

۱. پیش‌درآمد شور روح‌الله خالقی ۹
۲. پیش‌درآمد شور اسماعیل زرین‌فر ۱۰
۳. پیش‌درآمد شور علی‌اکبر شهنازی ۱۲
۴. پیش‌درآمد شور یوسف فروتن ۱۵
۵. پیش‌درآمد شور رضا محجوبی ۱۷
۶. پیش‌درآمد شور موسی معروفی ۱۹
۷. پیش‌درآمد شور ابراهیم منصوری ۲۱
۸. پیش‌درآمد شور ناشناس (اجرای یوسف فروتن) ۲۲
۹. پیش‌درآمد شور علینقی وزیری ۲۴
۱۰. پیش‌درآمد ابوعطا اسماعیل زرین‌فر ۲۶
۱۱. پیش‌درآمد ابوعطا علی‌اکبر شهنازی (۱) ۲۸
۱۲. پیش‌درآمد ابوعطا علی‌اکبر شهنازی (۲) ۳۰
۱۳. پیش‌درآمد ابوعطا رضا محجوبی ۳۲
۱۴. پیش‌درآمد ابوعطا موسی معروفی (۱) ۳۴
۱۵. پیش‌درآمد ابوعطا موسی معروفی (۲) ۳۶
۱۶. پیش‌درآمد ابوعطا ابراهیم منصوری (۱) ۳۷
۱۷. پیش‌درآمد ابوعطا ابراهیم منصوری (۲) ۳۹
۱۸. پیش‌درآمد ابوعطا ناشناس (اجرای یوسف فروتن) ۴۱
۱۹. پیش‌درآمد بیات ترک ساجد ۴۲
۲۰. پیش‌درآمد بیات ترک حسین سنجری ۴۴
۲۱. پیش‌درآمد بیات ترک علی‌اکبر شهنازی ۴۶
۲۲. پیش‌درآمد بیات ترک ابوالحسن صبا ۴۸
۲۳. پیش‌درآمد بیات ترک یوسف فروتن ۵۰
۲۴. پیش‌درآمد بیات ترک رضا محجوبی ۵۲
۲۵. پیش‌درآمد بیات ترک موسی معروفی ۵۴
۲۶. پیش‌درآمد بیات ترک ابراهیم منصوری ۵۶
۲۷. پیش‌درآمد بیات ترک ناشناس (اجرای یوسف فروتن) ۵۸
۲۸. پیش‌درآمد بیات ترک علینقی وزیری ۶۰
۲۹. پیش‌درآمد افشاری غلامحسین درویش (۱) ۶۱
۳۰. پیش‌درآمد افشاری غلامحسین درویش (۲) ۶۲
۳۱. پیش‌درآمد افشاری علی‌اکبر شهنازی (۱) ۶۴
۳۲. پیش‌درآمد افشاری علی‌اکبر شهنازی (۲) ۶۷
۳۳. پیش‌درآمد افشاری علی‌اکبر شهنازی و حسین سنجری ۶۹
۳۴. پیش‌درآمد افشاری رضا محجوبی (۱) ۷۲
۳۵. پیش‌درآمد افشاری رضا محجوبی (۲) ۷۴
۳۶. پیش‌درآمد افشاری ناشناس (اجرای یوسف فروتن) ۷۶

فهرست قطعات

۱. پیش‌درآمد شور روح‌الله خالقی ۹
۲. پیش‌درآمد شور اسماعیل زرین‌فر ۱۰
۳. پیش‌درآمد شور علی‌اکبر شهنازی ۱۲
۴. پیش‌درآمد شور یوسف فروتن ۱۵
۵. پیش‌درآمد شور رضا محجوبی ۱۷
۶. پیش‌درآمد شور موسی معروفی ۱۹
۷. پیش‌درآمد شور ابراهیم منصوری ۲۱
۸. پیش‌درآمد شور ناشناس (اجرای یوسف فروتن) ۲۲
۹. پیش‌درآمد شور علینقی وزیری ۲۴
۱۰. پیش‌درآمد ابوعطا اسماعیل زرین‌فر ۲۶
۱۱. پیش‌درآمد ابوعطا علی‌اکبر شهنازی (۱) ۲۸
۱۲. پیش‌درآمد ابوعطا علی‌اکبر شهنازی (۲) ۳۰
۱۳. پیش‌درآمد ابوعطا رضا محجوبی ۳۲
۱۴. پیش‌درآمد ابوعطا موسی معروفی (۱) ۳۴
۱۵. پیش‌درآمد ابوعطا موسی معروفی (۲) ۳۶
۱۶. پیش‌درآمد ابوعطا ابراهیم منصوری (۱) ۳۷
۱۷. پیش‌درآمد ابوعطا ابراهیم منصوری (۲) ۳۹
۱۸. پیش‌درآمد ابوعطا ناشناس (اجرای یوسف فروتن) ۴۱
۱۹. پیش‌درآمد بیات ترک ساجد ۴۲
۲۰. پیش‌درآمد بیات ترک حسین سنجری ۴۴
۲۱. پیش‌درآمد بیات ترک علی‌اکبر شهنازی ۴۶
۲۲. پیش‌درآمد بیات ترک ابوالحسن صبا ۴۸
۲۳. پیش‌درآمد بیات ترک یوسف فروتن ۵۰
۲۴. پیش‌درآمد بیات ترک رضا محجوبی ۵۲
۲۵. پیش‌درآمد بیات ترک موسی معروفی ۵۴
۲۶. پیش‌درآمد بیات ترک ابراهیم منصوری ۵۶
۲۷. پیش‌درآمد بیات ترک ناشناس (اجرای یوسف فروتن) ۵۸
۲۸. پیش‌درآمد بیات ترک علینقی وزیری ۶۰
۲۹. پیش‌درآمد افشاری غلامحسین درویش (۱) ۶۱
۳۰. پیش‌درآمد افشاری غلامحسین درویش (۲) ۶۲
۳۱. پیش‌درآمد افشاری علی‌اکبر شهنازی (۱) ۶۴
۳۲. پیش‌درآمد افشاری علی‌اکبر شهنازی (۲) ۶۷
۳۳. پیش‌درآمد افشاری علی‌اکبر شهنازی و حسین سنجری ۶۹
۳۴. پیش‌درآمد افشاری رضا محجوبی (۱) ۷۲
۳۵. پیش‌درآمد افشاری رضا محجوبی (۲) ۷۴
۳۶. پیش‌درآمد افشاری ناشناس (اجرای یوسف فروتن) ۷۶

۳۷. پیش‌درآمد افشاری علینقی وزیری (۱)..... ۷۸
۳۸. پیش‌درآمد افشاری علینقی وزیری (۲)..... ۸۰
۳۹. پیش‌درآمد دشتی عبدالله اشرفی..... ۸۲
۴۰. پیش‌درآمد دشتی اسماعیل زرین‌فر..... ۸۳
۴۱. پیش‌درآمد دشتی حبیب‌الله شهردار..... ۸۵
۴۲. پیش‌درآمد دشتی علی‌اکبر شهنازی..... ۸۷
۴۳. پیش‌درآمد دشتی یوسف فروتن..... ۹۰
۴۴. پیش‌درآمد دشتی رضا محجوبی (۱)..... ۹۲
۴۵. پیش‌درآمد دشتی رضا محجوبی (۲)..... ۹۴
۴۶. پیش‌درآمد دشتی رکن‌الدین مختاری..... ۹۵
۴۷. پیش‌درآمد دشتی موسی معروفی..... ۹۷
۴۸. پیش‌درآمد دشتی ناشناس (اجرای یوسف فروتن)..... ۹۸
۴۹. پیش‌درآمد دشتی ناشناس (اجرای یوسف فروتن)..... ۱۰۰
۵۰. پیش‌درآمد دشتی ناشناس (اجرای یوسف فروتن)..... ۱۰۱
۵۱. پیش‌درآمد دشتی ناشناس (نوشته‌ی مرتضی عدالت‌منش)..... ۱۰۳
۵۲. پیش‌درآمد دشتی علینقی وزیری..... ۱۰۵
۵۳. پیش‌درآمد سه‌گاه حسین اسماعیل زاده..... ۱۰۶
۵۴. پیش‌درآمد سه‌گاه علی‌اکبر شهنازی (۱)..... ۱۰۸
۵۵. پیش‌درآمد سه‌گاه علی‌اکبر شهنازی (۲)..... ۱۱۰
۵۶. پیش‌درآمد سه‌گاه علی‌اکبر شهنازی (۳)..... ۱۱۲
۵۷. پیش‌درآمد سه‌گاه یوسف فروتن..... ۱۱۵
۵۸. پیش‌درآمد سه‌گاه علینقی وزیری..... ۱۱۶
۵۹. پیش‌درآمد سه‌گاه حسین هنگ‌آفرین..... ۱۱۹
۶۰. پیش‌درآمد سه‌گاه حسین یاحقی..... ۱۲۱
۶۱. پیش‌درآمد چهارگاه حسین استوار..... ۱۲۳
۶۲. پیش‌درآمد چهارگاه اسماعیل زرین‌فر..... ۱۲۶
۶۳. پیش‌درآمد چهارگاه علی‌اکبر شهنازی (۱)..... ۱۲۹
۶۴. پیش‌درآمد چهارگاه علی‌اکبر شهنازی (۲)..... ۱۳۲
۶۵. پیش‌درآمد چهارگاه موسی معروفی..... ۱۳۵
۶۶. پیش‌درآمد چهارگاه مرتضی نی‌داوود..... ۱۳۸
۶۷. پیش‌درآمد چهارگاه علینقی وزیری..... ۱۴۰
۶۸. پیش‌درآمد چهارگاه حسین یاحقی..... ۱۴۴
۶۹. پیش‌درآمد ماهور حسین استوار..... ۱۴۶
۷۰. پیش‌درآمد ماهور حسین اسماعیل‌زاده..... ۱۴۹
۷۱. پیش‌درآمد ماهور روح‌الله خالقی..... ۱۵۱
۷۲. پیش‌درآمد ماهور غلامحسین درویش..... ۱۵۲
۷۳. پیش‌درآمد ماهور علی‌اکبر شهنازی (۱)..... ۱۵۴
۷۴. پیش‌درآمد ماهور علی‌اکبر شهنازی (۲)..... ۱۵۸
۷۵. پیش‌درآمد ماهور علی‌اکبر شهنازی (۳)..... ۱۶۰
۷۶. پیش‌درآمد ماهور علی‌اکبر شهنازی (۴)..... ۱۶۳
۷۷. پیش‌درآمد ماهور موسی معروفی..... ۱۶۴
۷۸. پیش‌درآمد ماهور مرتضی نی‌داوود (۱)..... ۱۶۶
۷۹. پیش‌درآمد ماهور مرتضی نی‌داوود (۲)..... ۱۶۸
۸۰. پیش‌درآمد ماهور سعید هرمزی..... ۱۷۰
۸۱. پیش‌درآمد همایون پرویز ایران‌پور..... ۱۷۲
۸۲. پیش‌درآمد همایون علی‌اکبر شهنازی..... ۱۷۵
۸۳. پیش‌درآمد همایون رضا محجوبی..... ۱۷۸
۸۴. پیش‌درآمد شوشتری موسی معروفی..... ۱۸۰
۸۵. پیش‌درآمد همایون ناشناس (اجرای یوسف فروتن)..... ۱۸۲
۸۶. پیش‌درآمد همایون علینقی وزیری..... ۱۸۴
۸۷. پیش‌درآمد همایون حسینعلی وزیری‌تبار..... ۱۸۷
۸۸. پیش‌درآمد بیات اصفهان اسماعیل زرین‌فر..... ۱۸۹
۸۹. پیش‌درآمد بیات اصفهان علی‌اکبر شهنازی (۱)..... ۱۹۱
۹۰. پیش‌درآمد بیات اصفهان علی‌اکبر شهنازی (۲)..... ۱۹۴
۹۱. پیش‌درآمد بیات اصفهان ابوالحسن صبا..... ۱۹۶
۹۲. پیش‌درآمد بیات اصفهان رضا محجوبی..... ۱۹۹
۹۳. پیش‌درآمد بیات اصفهان ناشناس (اجرای یوسف فروتن)..... ۲۰۰
۹۴. پیش‌درآمد بیات اصفهان ناشناس (اجرای یوسف فروتن)..... ۲۰۱
۹۵. پیش‌درآمد بیات اصفهان ناشناس (اجرای یوسف فروتن)..... ۲۰۴
۹۶. پیش‌درآمد بیات اصفهان مرتضی نی‌داوود..... ۲۰۶
۹۷. پیش‌درآمد بیات اصفهان علینقی وزیری (۱)..... ۲۰۸
۹۸. پیش‌درآمد بیات اصفهان علینقی وزیری (۲)..... ۲۱۱
۹۹. پیش‌درآمد نوا ابراهیم آژنگ..... ۲۱۲
۱۰۰. پیش‌درآمد نوا موسی معروفی..... ۲۱۴
۱۰۱. پیش‌درآمد راست‌پنج‌گاه ابراهیم آژنگ..... ۲۱۶

مقدمه

زمانی که مشغول فراهم کردن مجموعه‌ی «رنگ»ها بودم می‌خواستم بلافاصله پس از انتشار آنها، مجموعه‌ی «پیش درآمد»ها را نیز مهیا و منتشر کنم اما دل‌مشغولی‌های دیگری باعث شد که این کار بیش از ده سال به تعویق افتد.

مهم‌ترین منبع مورد استفاده، دست‌نوشته‌های موسی‌خان معروفی و دیگر، دفترهای نت یکی از شاگردان ابوالحسن صبا به نام «مرتضی عدالت‌منش» بوده است. اینجا بهترین فرصت است که سپاس و قدردانی خود را از خانواده‌ی وی که این دفترها را به وسیله آقای حمید دریاباری در اختیارم گذاشتند اعلام کنم. در این دفترها که با سلیقه و خطی خوش نوشته شده‌اند مجموعه‌ای از آهنگ‌های معروف و رایج سال‌های ۱۳۲۰ تا ۱۳۲۵ ثبت شده است. منبع بعدی، اجراهای منتشر نشده‌ی یوسف فروتن بوده است. چند پیش‌درآمد از اجراهای فروتن را که سازنده‌هایشان را نمی‌شناسم، با عنوان «ناشناس» آورده‌ام.

در نوشته‌های معروفی، پیش‌درآمدهایی از سازندگانی دیده می‌شوند که شهرتشان به هر علت، کمتر از آهنگسازان معروف آن زمان بوده است، مانند: حسین استوار، اسماعیل زرین‌فر و .... قدر و منزلت این آهنگ‌ها از آنجا نمایان می‌شود که استادی چون موسی‌خان، آنها را در کنار آثار بزرگان موسیقی ثبت کرده است. آوردن چند پیش‌درآمد از آنها پاس‌داشت و یادبودی است از این هنرمندان، و همچنین از موسی معروفی که راوی آنها است.

منابع دیگری که از آنها استفاده کرده‌ام عبارت‌اند از ردیف دوره‌ی عالی علی‌اکبر شهنازی؛ بعضی از اجراهای گروه سماعی - که در برنامه‌ی رادیویی گلچین هفته پخش شده - و دستورهای علینقی وزیری و هنرستان موسیقی؛ و کتاب‌هایی که لطف‌الله مفخم‌پایان در سال‌های پیش از انقلاب منتشر کرده است. پیش‌درآمد سه‌گاه علی‌اکبر شهنازی هم ـ که معروف به «صلح» است ـ از کتاب «۲۳ قطعه پیش‌درآمدها و رنگ‌های استاد علی‌اکبر خان شهنازی» نوشته‌ی داریوش طلایی نقل شده است.

بعضی از این آهنگ‌ها از نظر قالب و میزان‌بندی و سرعت اجرا، و حتی زمان اثر، متفاوت از پیش‌درآمدهای اولیه و قدیم‌تر ـ مثل پیش‌درآمدهای درویش‌خان ـ هستند، اما چون در مجموع حالتی مقدمه‌گونه دارند در این جا با عنوان پیش‌درآمد آمده‌اند.

پیش‌درآمدهای هر دستگاه یا آواز را در یک مایه نوشته‌ام بنابراین خیلی از آنها از مایه‌ی اصلیِ خود به مایه‌ی دیگری منتقل شده‌اند. پیش‌درآمدهای دستگاه شور در مایه‌ی سل، آوازهای ابوعطا و بیات ترک و افشاری و دشتی در مایه‌های مربوط به شور ر، دستگاه سه‌گاه در مایه‌ی می‌کرن، دستگاه‌های چهارگاه و ماهور در مایه‌ی دو، دستگاه‌های همایون و نوا و آواز بیات اصفهان در مایه‌ی سل، و تنها پیش‌درآمد دستگاه راست‌پنج‌گاه در مایه‌ی فا نگارش و اجرا شده‌اند.

تمپوی بیشتر آهنگ‌ها بر اساس سرعت متعارفی که نسبت به میزان‌شان دارند، نوشته شده است؛ زیرا معروفی و عدالت‌منش سرعت آنها را ثبت نکرده‌اند. در اجرای اینها و نیز پیش‌درآمدهایی که سرعت‌شان معلوم است، اصراری به

رعایت سرعت دقیق نداشته‌ام و تمپوی هر آهنگ را بر اساس حس زمان اجرا انتخاب کرده‌ام.

پیش‌درآمدهای غلامحسین درویش و رکن‌الدین مختاری ــ که هر دو از مبدعان و بسط‌دهندگان این قالب بوده‌اند ـ پیش از این به‌وسیله‌ی خودم در مجموعه‌های آنها منتشر شده است؛ بنابراین آنها را در این‌جا نیاورده‌ام، با این‌حال به عنوان قدیم‌ترین نمونه‌های این فرم، یک پیش‌درآمد از هرکدام نوشته شده است؛ و افزون بر آن، یک پیش‌درآمد افشاری از درویش‌خان دیده می‌شود که در مجموعه‌ی او به صورت ناقص روایت شده است.

بدیهی است که استفاده از دست‌نوشته‌های موسی‌خان و عدالت‌منش تنها به دوباره‌نویسی یا خوشنویسی آنها محدود نبوده است؛ و با آنکه هر دوی آنها کار را در نهایت دقت و پاکیزگی انجام داده‌اند با این حال به سبب پاره‌ای از اشتباه‌ها ـ که بی‌شک در هر دست‌نویسی هست ـ یا انتخاب میزان‌بندی متفاوت یا افتادگی و مخدوش بودن و.... زمان زیادی برای دریافت و تشخیص اصل آهنگ‌ها و دوباره‌نویسی آنها صرف شده است. ولی قدر همه‌ی اینها در برابر ارزش کار آنان که آثار زمان‌شان را ثبت کرده و باقی گذاشته‌اند، هیچ است.

سعی کرده‌ام در نوشتن آهنگ‌ها امانت‌دار و با وسواس باشم، با این حال معترف و معتقدم که نگاه و برداشت شخصی گردآورنده و مصحح، خود بُعدی از کار است و ممکن است در اصل کار تغییری ایجاد کند. به عنوان مثال به پیش‌درآمد افشاری ردیف دوره‌ی عالی ساخته‌ی علی‌اکبر شهنازی (پیش‌درآمد شماره‌ی ۳۱) اشاره می‌کنم که از میزان ۷۲ به بعدِ آن، از جهت وزن روان و خوش‌ضرب نیست، بنابراین آن را به صورتی که می‌بایست باشد درآوردم؛ یا مجبور شدم در پیش‌درآمد دشتی شماره‌ی ۵۱، که عدالت‌منش آورده و شروع بسیار زیبایی دارد کمی دخل و تصرف کنم، زیرا در قالب میزان‌بندی متفاوتی از آنچه می‌بایست باشد نوشته شده و نویسنده ناگزیر بعضی سکوت‌ها را حذف و اضافه کرده و سرجمله‌ها را در جایی غیر از آنچه باید باشند آورده است و ....

نت‌نگاری این کتاب برای همه‌ی سازها است و در آن از علامت‌گذاری‌های ویژه‌ی یک ساز پرهیز شده است. تنها مورد، بعضی از دوبل نت‌ها است که بیشتر در آثار شهنازی و وزیری دیده می‌شوند؛ نوازندگان سازهایی که امکان اجرای آنها را ندارند خود به آسانی خواهند دانست که کدام یک را باید بنوازند.

ضبط همه‌ی پیش‌درآمدها، با این هدف که هزینه‌های استودیو بر بهای کتاب تحمیل نشود، به وسیله‌ی یک دستگاه ام دی ـ به صورت پیوسته و بدون ادیت ـ در منزل انجام شده است؛ پس بدیهی است با کیفیت استودیویی فاصله‌ی زیادی دارند.

ارشد تهماسبی
بهار ۱۳۸۸